
Determinace lidské psychiky

Osobnost

■ **Osobnost**

- *jádro naší bytosti, naše já, vědomí sebe, sjednocující, integrující rámec*
- *vztažné „o sobě“ = vědomí sebe sama*
- *persona = maska = to, jak se ukazuje světu*
- *osobitost = jedinečnost, individualita*

■ **Vymezení pojmu:**

- *jednota tělesného a duševního, vrozeného a získaného*
- *projevuje se v prožívání a chování, jedinečná a neopakovatelná*
- *vyvíjí se ve vztahu k sociálnímu okolí*
- *sjednocuje, integruje, reguluje průběh duševních dějů a stavů*
- *specifickým projevem osobnosti = **vědomí vlastního já***
  - **Vývoj – tělesné x sociální JÁ**

Determinace

= příčinná podmíněnost veškerého dění, prožívání, chování, vzájemný vztah příčiny a důsledku,

---

- různá pojetí determinace lidské psychiky a vývoje od přeceňování sociálních nebo biologických faktorů = je to základní otázka psychologie
- **Environmentální teorie** – (behaviorismus) vývoj jedince, jeho osobnost určena vnějšími faktory, Locke, Watson – tabula rasa (vycvičím z dítěte co budu chtít)
- **Nativistické teorie** – určenost vrozenými mechanismy (Freud)
- Dnes = interakční pojetí determinace osobnosti (biologická + sociální + psychologická + duchovní)

Biologická determinace

= vnitřní faktory rozvoje duševního života, můžeme ovlivnit jen málo

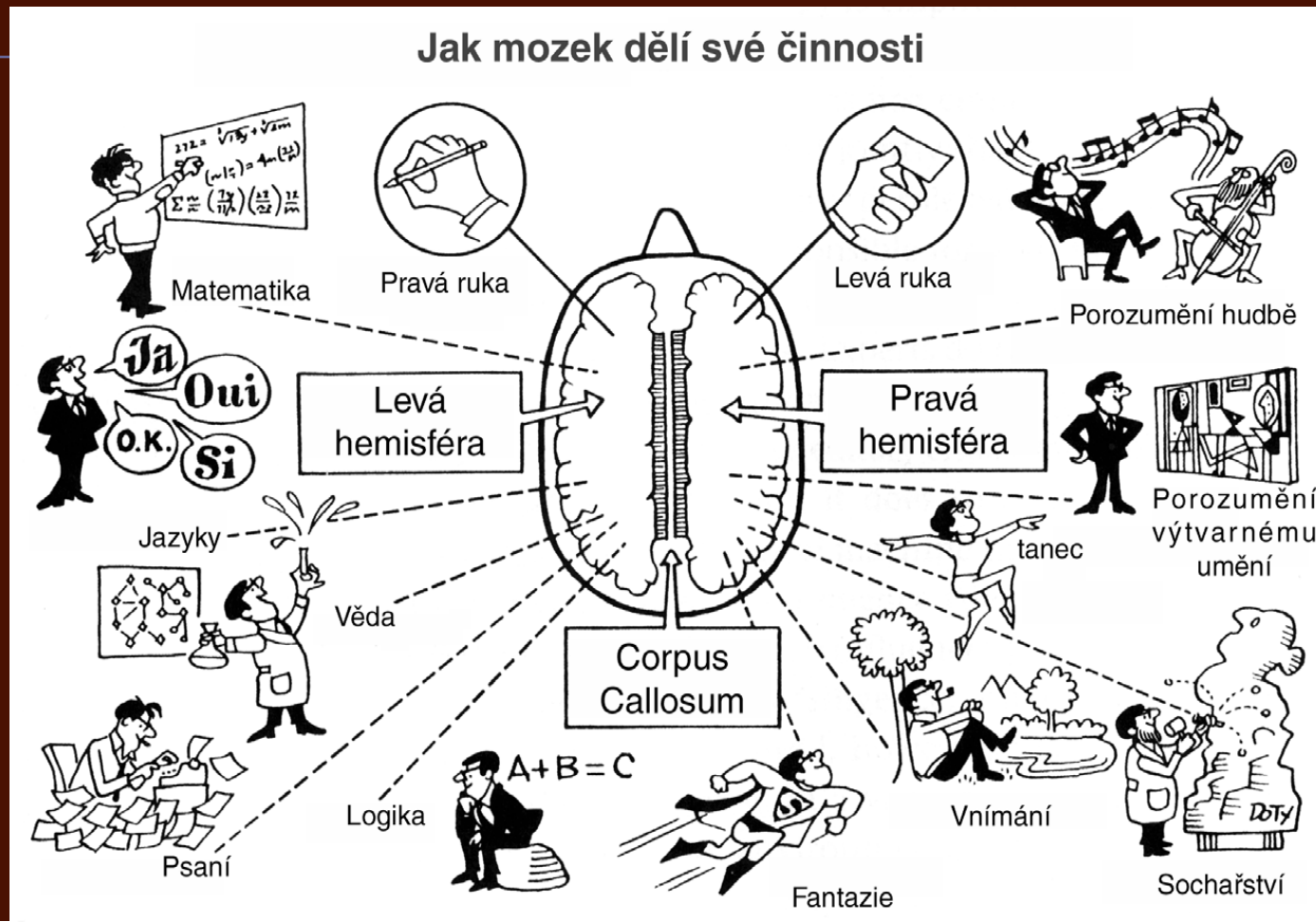
■ ***Dědičnost***

- přenos určitých dispozic z jedné generace na druhou
- jednotky dědičnosti – **chromozomy** (23) – složen z mnoha genů
- **Gen** – úsek DNA, hlavního nositele genetických informací, možnost určit totožnost jedince
- **Genotyp** = soubor dědičných předpokladů
- **Fenotyp** = vlastní projev dědičných předpokladů
- **Podíl dědičnosti** a vlivů prostředí a výchovy, **důkazy** dědičnosti

■ ***Mozek a centrální nervová soustava***

- spojovací článek mezi tělesnou existencí a duševním životem, psychické děje vázány na funkce mozku
- Mozek – 2 hemisféry, lateralita, odlišné funkce (levá – „mluvící“, pravá starší – prostorové vnímání, hudba, emoce)

Jak mozek dělí své činnosti (in Petrová, Plevová, 2012 del Weiten, 1997)

Další biologické determinanty

■ *Endokrinní systém*

- **žlázy s vnitřní sekrecí**, uvolňování hormonů, reguluje určité životní procesy,
- vliv na psychiku, psychický vývoj:
  - hypofunkce štítné žlázy – zaostávání v psychomot. vývoji
  - hyperfunkce – Basedowova nemoc – labilita, zrychlená srdeční činnost

■ *Biologické potřeby*

- pudy a primární potřeby – potrava, sexuální potřeby,..
- dlouhodobé neuspokojování – neklid, halucinace, zanedbání, snížený výkon

■ *Zdravotní stav organismu*

- hospitalizace, únava, dlouhodobé

■ *Růst a vývoj organismu, zrání*

Sociální a kulturní determinace

- Kultura, kulturní a sociální vzorce chování
  - = způsob života, hodnoty, zvyky a obyčeje, mravy, zákony a tabu
- **socializační činitelé**
  - institucionální (včetně rodiny a školy)
  - neinstitucionální (všichni lidé)
  - socializace
- **společnost určuje společenské normy**
  - spojeno s odměnami a tresty (Zákony – normy, jejichž dodržování je zajištěno právně, Tabu – přísný zákaz)
  - osvojení norem v procesu socializace
- **Důkazy vlivu společnosti na psychiku a vývoj: „vlčí děti“**

Psychická a duchovní determinace

■ Psychická dimenze - **seberegulace**

- bereme život do svých rukou, děláme plány, jsme zodpovědní
- vědomě se snažíme ovlivnit určité faktory (vnější i vnitřní - např. menší nadání, handicap)

■ **DUCHOVNÍ** dimenzi determinace představuje naplňování x nenaplňování ***smyslu života***

- **vůle po smyslu** = základní rys lidské osobnosti (Frankl), kdo má smysl, překoná i velké nesnáze
- člověk má svobodnou volbu postavit se těžkostem nebo se jim zcela poddat
- touha po smyslu = hnací motor života,
- ztráta životních hodnot – existenciální frustrace – může dojít k poruchám osobnosti, ***existenciální vakuum***
- naplnění smyslu života **náboženství**